

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ

Ἐν Γαλλίᾳ, κατόπιν δεινοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἀγῶνος τὸ μέγα ἔργον, τὸ δυσχερές, τὸ γιγάντειον, τοῦ ὁποίου προκατήρξατο ὁ σθεναρώτερος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δευτέρας Αὐτοκρατορίας, ὁ Ἰούλιος Φερρῦ, συνεπληρώθη διὰ τῆς προσφάτου ψήφου τῶν βουλῶν.

Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν τέκνων τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ ἀφῆρθη τέλεον ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ καθολικοῦ κλήρου καὶ ἐγένετο ἀκραιφνῶς καὶ ἀποκλειστικῶς λαϊκῆ. Ὅχι μόνον δὲν ἐπιτρέπεται ἐφεξῆς εἰς τὸν καθολικὸν κλῆρον νὰ ἰδρῦθαι μοναστηριακὰ ἢ οἷα ἐήποτε ἐκκλησιαστικὰ σχολεῖα ἀρρένων ἢ θηλέων, ἀλλ' ἀφῆρθη οἷα δῆποτε ἄμεσος ἢ ἔμμεσος συμμετοχὴ εἰς τὰ τῆς ἐκπαίδευσως καὶ ἀπὸ τῶν παντὸς εἶδους θρησκευτικῶν σωματείων τῶν πολυωνύμων *Κογκρεγκασιόν*, εἰς τὰ μέλη δὲ πλείστων μοναχικῶν ταγματῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐπιβάλλεται ἤδη ὑποχρεωτικῶς ἢ ἀπὸ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους μετανάστευσις.

Ἐπρεπε πρὸς τὴν κάταρξιν τοῦ τοιούτου ἔργου νὰ ὑπάρχῃ τὸ ἀδάμαστον σθένος τοῦ Ἰουλίου Φερρῦ, ἀνδρὸς, ὅστις ἀντὶ ἐλαχίστων θυσιῶν, πλὴν ἄλλων ἐθνικῶν εὐεργεσιῶν ἐδώρησεν εἰς τὸ ἔθνος του χώραν πολλαπλασίαν τὴν ἑκτασιν τῆς Γαλλίας, τὸ Τογκίνον, τῶν ὑπηρεσιῶν ὅμως τοῦ ὁποίου τόσον πρόωρος ἐπέτρησε τὸ ἔθνος του ἢ ἀκάθεκτος δημαγωγία, διὰ νὰ παρηγορῶνται σήμερον οἱ συμπολιταὶ του, ἐγείροντες ἀνδριάντας τῆς ἐπιβλητικῆς μορφῆς των εἰς τὰς πλείστας τῶν γαλλικῶν πόλεων.

Τοιοῦτος ἀνὴρ ἐπρεπε νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦ ἀνακαινισμοῦ καὶ τοῦ ἀνακαθαρισμοῦ τῆς ἐθνικῆς παιδαγωγίας, τὸ ὁποῖον συνεπλήρωσεν ἢ τελευταία τῶν γαλλικῶν βουλῶν ψήφος. Διότι ἀπετέλει τοῦτο πάλιν καθ' ὅλης τῆς ἐν Γαλλίᾳ δυνάμεως τοῦ παπισμοῦ, πάλιν ὅμως περιεσκεμμένην καὶ ἐντεχνον, καθ' ἣν κατωρθώθη ἡ μεγάλη αὕτη χειραφεσία, ἄνευ ῥήξεως πρὸς τὴν Ἀγίαν Ἐδραν.

Ποία δὲ ἡ σημασία τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς ἐκπαίδευσως ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ κλήρου, δὲν δύνανται νὰ ἀναμετρήσουν μόνον ὅσοι, ἀγνοοῦντες τὰς παραδόσεις, τὸ πρόγραμμα, τὴν ἱεραρχίαν, τὴν ἐξάρτησιν τῶν θρησκευτικῶν τούτων ταγματῶ-

των, εἰς τὰ ὁποῖα ἦτο ἀνατεθειμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ ἐκπαίδευσις, ἀδυνατοῦν νὰ ἐνοήσουν, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος ἐλλεῖπει ἀπὸ τῆς παιδαγωγίας ταύτης, ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Συνείδησις ὄχι μόνον δὲν καλλιεργεῖται ἐν τοῖς σχολείοις τούτοις, ἀλλὰ καὶ πολεμεῖται ἄλλοτε φανερώς καὶ ἄλλοτε ὑπόλως, ὅτι ἡ ἐθνικὴ πατρίς συνδέεται ἢ συγγέεται παρ' αὐτῇ μετὰ τῆς θρησκευτικῆς πατρίδος, τῆς Ρώμης, καὶ ὅτι τὸ Κράτος, ἂν εὖρε πλειστάκις εἰς τὰ καθολικὰ ἔθνη κινδυνώδη ἀντιδράσιν ἐπὶ πλείστων οὐσιωδῶν μεταρρυθμίσεων, τὴν ὀφείλει εἰς τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἄσκει ἡ κληρικὴ παιδαγωγία, ξένη πρὸς τὰ ἰδεώδη καὶ πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀποστολὴν πάσης χώρας.

Δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἔτι δυσχερεστέρα ἡ ἀντίληψις πάντων τούτων, διότι δι' ἡμᾶς θρησκεία καὶ Πατρίς ἦσαν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντοτε ἠνωμένα ἐν δεσμῶ ἀρρήκτῳ, τὸ σχολεῖον δὲ τοῦ μοναστηρίου καὶ ὁ λευίτης διδάσκαλος ἐδίδον ἐπ' αἰῶνας ἐξ ἴσου εἰς τοὺς χειμαζομένους πατέρας ἡμῶν καὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος τὴν παραμυθίαν καὶ διπλὴν εὐηγγελίζοντο τὴν ἀνάστασιν εἰς τὸν Χριστιανὸν καὶ εἰς τὸν Ἕλληνα.

Τὴν ἀναγραφὴν ταύτην τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἀπολυτρώσεως τῆς ἐκπαίδευσως ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ κλήρου δὲν θὰ ἔκρινα ἔχουσιν θέσιν ἐν τῇ «Ἐθνικῇ Ἀγωγῇ» ἢ ὑπὸ τύπον ἀπλῆς εἰδήσεως, ἐὰν δὲν ἐσχετίζετο πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν συμμετοχὴν τοῦ καθολικοῦ κλήρου ἐν τῇ ἐκπαίδευσί τῶν ὀρθοδόξων ἐλληνοπαίδων, συμμετοχὴν πολὺ εὐρυτέραν ἢ ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται.

Διότι ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι τὰ καθολικὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ἐνισχύονται ἢ πολλαπλασιάζονται κατ' εὐθὺν λόγον τῆς ἐν Γαλλίᾳ προγραφῆς αὐτῶν, ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἣτις διαλύει τὰ ἰδρύματα ταῦτα ἐν Γαλλίᾳ διὰ τῆς ἐνόπλου δυνάμεως καὶ ἐξορίζει μοναχοὺς καὶ μοναχάς.

Ἡ ἀντίφασις αὕτη ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται δυσεξήγητος. Διὰ τὴν ὅ,τι ἐκεῖ κρίνεται ὀλέθριον, εἶναι καλὸν διὰ τοὺς Ἀνατολίτας (*bonnum per Orientem*) ;

Καὶ ὅμως τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου παρέχει τὸ γεγονός ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὰ κληρικὰ ταῦτα ἐκπαιδευτήρια, καὶ δι' ἄλλων μέσων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ τῆς γλώσσης, εἶναι οἱ πρῶτοι ἀγωγοὶ τῆς γαλλικῆς ἐπιρροῆς. Ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συμβαίνει ἐν Γαλλίᾳ, τὰ προπαγανδικὰ σχολεῖα εἶναι καὶ τῶν Γαλλικῶν ἐν

διαρροῦσι καὶ ἐξαντλοῦσιν ἐν μυρίαῖς περιπτώσεσι τὴν ἡμετέραν ἐνεργητικότητα καὶ ἐπὶ τέλους ἕνεκα τῆς ὑπερασπίσεως τῆς προερχομένης ἐκ τῆς συχῆς ἀνανεώσεως τοῦ ἀγῶνος. Ἀποκάνει τις ἐνεργῶν, ἀποκάνει τις θέλων νὰ ἐνεργήσῃ. Ἡ κόπως τοῦ κυρίου συνυπάρχει τῇ τοῦ ἐνεργοῦ αἰτίου. Ὁ βραχίον ἐξήντηθη, ἡ θέλησίς μου οὐδὲν ἤττον. Ἀνευρίσκω ἑμαυτὸν ἐκεῖ μετὰ τῆς ἀδυναμίας μου, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ ἀποφάσει, ἐν αὐτῇ τῇ πράξει τοῦ βούλεσθαι ἡ ἐλευθερία εἶναι καὶ μένει ἀπόλυτος.

Ἄρα μὴ κατηγορῶμεν τῆς ἐλευθερίας κακὸν κοινὸν παντὶ πλάσματι. Πάν τὸ δεδημιουργημένον, πᾶν τὸ δεθῆν αἰτίου τινός, πᾶν ὅ,τι δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεώς του ἔχει ὅρια καὶ τοῦτο εἶναι ὡς ἐὰν ἐλέγομεν ἔχει ἀτελείας. Τὸ ἀληθὲς ζήτημα εἶναι νὰ ἡξεύρωμεν, ἐὰν ἡ ἐλευθερία ἐγένετο διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ ὅσους ἀγῶνας καὶ ἂν ἐπιχειρῶσιν οἱ σοφισταί, ἡ συνείδησις ἐκάστου τὸ λέγει καὶ ἡ συνείδησις ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὸ προκηρύττει. Εἶναι ἄρα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀγαθὸν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν.

Τινὲς τῶν μυστικῶν μηδαμῶς συγχέοντες, ὡς οἱ σκεπτικοί, περὶ ὧν ἐλαλήσαμεν, τὴν κατάχρησιν πράγματός τινος πρὸς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ τοὶ δ' ἀναγνωρίζοντες μεθ' ἡμῶν ὅτι ἡ ἐλευθερία ἐν τινι ψυχῇ ὑγιεῖ καὶ εὐτάκτω κατορθοῖ τὸ ἀγαθὸν σχεδὸν συνεχῶς καὶ δὲν πράττει τὸ κακὸν εἰμὴ κατ' ἐξαιρέσιν, καταδικάζουσιν εἰσέτι τὴν ἐλευθερίαν ἢ κατὰ τινα ἐσφαλμένην ἐξομοίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς τὴν θεϊαν φύσιν ἢ τὰτ' ἀγνοίαν τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ κῶν νόμων τῆς δημιουργίας. Περιπίπτουσιν εἰς τὴν πρώτην πλάνην εἰπόντες μετὰ τὸν Μαλεβράγγην καὶ σχεδὸν πάσας τὰς μυστικὰς σχολὰς, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπεβίβασεν ἑαυτὸν γενόμενος δημιουργός, ὡς ἐὰν μὴ ἔβλεπον ὅτι ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ τις τῆς ἀπολύτου τελειότητος ἄνευ ἐκπτώσεως,¹ ἐν ᾧ ἀτελές τι ὄν, ὅπερ ἤθελε καταδικάσῃ ἑαυτὸ εἰς ἀκινήσιαν, ἤθελε καταδικάσει ἑαυτὸ εἰς τὴν ἀτέλειαν ἄνευ προόδου. Ἐμπίπτουσι δὲ εἰς τὴν δευτέραν πλάνην, πιστεύοντες ὅτι πᾶσα ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀποστολὴ εἶναι τὸ μὴ παραβαίνειν. Προσβάλλουσι τὸν Θεὸν περιάγοντες ἡμᾶς εἰς τὴν διαδραματίσιν τοιοῦτου προσώπου. Ἐὰν πᾶ-

σαι αἱ φροντίδες ἡμῶν ἔδει νὰ τείνωσιν εἰς τὸ μὴ βλάπτειν, ὁ Θεὸς θὰ ἐποίει πλάσμα ἀνωφελές καὶ φθαρτικόν. Δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ὄν ἀπολύτως παθητικόν. Τὰ πάντα εἰσὶν ἐνεργεια καὶ διὰ τοῦτο τὰ πάντα εἶναι μεγαλεῖον, ἡμεῖς δέ, ὧν ἡ ἐνεργεια εἶναι ἐλευθερία, εἴμεθα διὰ τοῦτο τὸ πρῶτον τῶν δημιουργημάτων. Τὸ θεωρεῖν, τὸ προσεῦχεσθαι, τὸ μὴ δρᾶν εἶναι ἔλλειψις τῆς τοῦ ἀνθρώπου κλήσεως. Ἡ θεωρία καὶ ἡ προσευχὴ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς θέλει, εἶναι ἐκεῖναι, αἰτίαι διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν θεῶν τελειότητων ἀποβαίνουσι πρακτικαί. Ἄλλ' οὐδαμῶς οὗτος ἔβηκε δύναμιν, ὅπως ἀφῆθ' αὐτὴ νὰ ἐκμηδενισθῇ διὰ τῆς ἀπραξίας.

Δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ἐκ δύο διαφόρων ὕψεων πᾶσαν ἀνθρωπίνην πράξιν, ἐν τῷ ἀμέσῳ αὐτῆς σκοπῷ καὶ ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὸ καθῆκον. Λάβετε ταύτην ἐν τῷ ἀμέσῳ αὐτῆς σκοπῷ ἐν τῷ προσεχεῖ αὐτῆς τέλει: τὰ πάντα σμικρύνονται, τὰ πάντα τίθενται εἰς τὸν τύπον τῶν ταπεινῶν ἡμῶν χειρῶν, τῶν ἡμετέρων παθῶν, τῶν προκαταλήψεων ἡμῶν ἐκάστης ἡμέρας καὶ ὁ ἀνθρώπος οὐδὲν εἶναι πλέον ἢ ἄνθρωπος. Λάβετε ταύτην ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὸ καθῆκον, ἡ μετριωτάτη ἐνεργεια, ἡ σκοτεινοτάτη, ἡ μάλιστα περιπεφρονημένη, ἔχει τι θεῖον, μετέχει τῆς μελέτης καὶ τῆς προσευχῆς. Αὕτη εἶναι οἰονεὶ λατρεία ἀποδοδομένη εἰς Ἐκεῖνον, ἐξ οὗ ἔχομεν τὴν ἐλευθερίαν, ἐξ οὗ ἔχομεν ἐπίσης τὴν δικαιοσύνην, διότι τὸ δῶρον τοῦτο δὲν εἶναι ἔλασσον τοῦ ἐτέρου καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἡττον ἐνεργέτης ἡμῶν ὡς ἐπιβαλὼν ἡμῖν τὰ καθήκοντα ἢ ὡς χορηγῆσας ἡμῖν τὸ μέσον τοῦ ἐπιτελεῖν ταῦτα.

Τοῦτο εἶναι τὸ κάλλιστον τῶν διανοημάτων τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι ἡ ἀξιοπρέπεια ὄντος τινός αὐξάνει μετὰ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ καὶ μετρεῖται πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀποστολῆς του. «Οἱ Συγκλητικοὶ συναθροίζονται ἀπὸ τῆς πρῶτης, λέλει ὁ Σενέκας, ἐργάζονται οὗτοι ἀνευδῶτως χάριν τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, ἐν ᾧ ὁ λαὸς μεθύσκειται ἐν τοῖς καπηλείοις ἢ περιπατεῖ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀρεως».¹ Εἶναι ἡ ἐνεργεια, εἶναι τὸ ἐπιτελεσθῆν καθῆκον, ὅπερ μόνον δύναται ν' ἀνυψώσῃ τὸν ἀνθρώπον ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ δυστυχία εἶναι ἀξιοπρέπεια, ὅταν τις ὑποφέρει ταύτην εὐγενῶς: διότι τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν. Ἐκεῖνος, οὗτινος ὁ βίος εἶναι ἀείποτε εὐδαίμων, ὁμοιάζει πρὸς ἀθλητὴν διερχόμενον τὸ στάδιον, μηδενὸς ἀντιπάλου καταδεχομένου ν' ἀσχοληθῇ περὶ αὐτόν. Τὸ πάσχειν, τὸ ἐνεργεῖν ἰδοῦ τί εἶναι ὁ ἀνθρώπος. Ὁ ἀρχηγός λαοῦ τινος, τοῦ ὁποίου πᾶσαι αἱ στιγμαὶ πα-

1. Σενέκας περὶ Προνοίας Ε'.

2. Πλάτωνος Πολιτεία. Βιβλίον 9. μετάφ. τοῦ κ. Κουσίνου τόμ. Ι'. σελ. 224.

ρέρχονται ἐν τῇ εὐθύνη καὶ τῇ ἐνεργείᾳ εἶναι ὁ πρῶτος τῶν ἀνθρώπων· δεσπότης μὴ σκεπτόμενος εἰμὴ περὶ ἑαυτοῦ εἶναι ὁ ἔσχατος αὐτῶν.

Τοιοιτοτρόπως ἡ ἐλευθερία μακρὰν τοῦ νὰ εἶναι ἡ αἰτία ἀταξίας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι οὐσιωδῶς ἀγαθόν. Τὰ ἄτοπα, ἄτινα παρουσιάζει, πολὺ μᾶλλον ἀναπληροῦνται διὰ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῆς. Ἴσως μάλιστα δὲν ὀφείλει τις νὰ περιορίσῃ τὸ παριστώμενον ὑπ' αὐτῆς πρόσωπον ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ὡς πρὸς τὸν ἀνθρώπον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν. Ἡ ἐν τῷ κόσμῳ παρουσία τοῦ νοήμονος τούτου θεατοῦ, τοῦ συνεργάτου τούτου τῶν φυσικῶν δυνάμεων δέον νὰ μὴ θεωρηθῇ ὡς ἐπεισόδιον. Τὰ φαινόμενα τοῦ ἐνοργάνου καὶ ἀνοργάνου κόσμου διατίθενται ὅπως χορηγήσῃ τροφήν εἰς τὴν ἡμετέραν ἐνεργότητα, μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν θὰ ἀπέβαινον ἀνεξήγητα διὰ τῆς ἀπουσίας τοῦ ἀνθρώπου. Φαίνεται ὅτι, ἐὰν μὴ ὑπῆρχεν ὁ ἀνθρώπος, ὁ κόσμος θὰ ὁμοιάζε πρὸς ἐν τῶν ἀνακτόρων ἐκείνων, ἐφ' ὧν διήλθεν ἐπαναστάσις τις καὶ τὰ ὁποῖα κατόπιν ἐπηνόρθωσαν καὶ ἐπίπλωσαν οἱ ἄνθρωποι ὅπως τὰ συντηρήσῃ διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς τέχνας. Τὰ πάντα ἐν αὐτῷ εἶναι ἐν τῇ θέσει αὐτῶν, ἡ τράπεζα τοῦ συμβουλίου, τὸ στέμμα, τὸ σκήπτρον, οὐδὲν ἐλλείπει ἐνταῦθα εἰμὴ ὁ βασιλεὺς.

Ἐπὶ τέλους δὲν ἔχομεν ὁμιλήσει ἐνταῦθα μέχρι τοῦδε εἰμὴ περὶ τοῦ γηίνου προσώπου, ὅπερ παριστάνει ἐν ἐλευθερίᾳ. Ὑπάρχουσιν ἀναμφίβολως βᾶσιμοι λόγοι καὶ δι' ἐκείνους, οὔτινες δὲν πιστεύουσιν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, νὰ θεωρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν ὡς τὸ μέγιστον ὧν ἐλάβομεν ἀγαθῶν, ἀλλ' ὡς πρὸς ἐκείνους, οὔτινες, ὡς περ ἡμεῖς, πιστεύουσιν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἧς ἐλευθερία εἶναι συγχρόνως τὸ ὄργανον καὶ τὸ ἐχέγγυον, δὲν ἔχουσι χρεῖαν οὗτοι, ὅπως ἀποδείξῃ τις αὐτοῖς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐλευθερίας, διότι οὔτε ἐνώπιόν των εἶνε ἡ ἀποτελοῦσα ὄλον τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ πάντα μεταβάλλουσιν ὄψιν καὶ χαρακτῆρα ἐν τῷ βίῳ, ὅταν, ἀντὶ νὰ θεωρῇ τις ὡς ὀριστικὸν σκοπὸν, δὲν διορᾷ τις ἐν αὐτῷ εἰμὴ μίαν δοκιμασίαν.

Διηγούνται ὅτι ἐπὶ τῆς Τρομοκρατίας ὑπῆρχον ἐν ταῖς φυλακαῖς τῶν Παρισίων αἰθουσαὶ δικαστικῶν γραφείων, εἰς ἃς εἰσήγον τοὺς εἰς θάνατον καταδεδοσμένους πρὶν ἢ πρὶβῶσιν οὗτοι εἰς τὴν ἑαυτῶν κόμμωσιν. Περιέμενον ἐνταῦθα τὴν σειράν των. Ἐπέτρεπον ἵνα εἰσέρχωνται εἰς τὴν αὐτὴν αἴθουσαν συγγενεῖς καὶ ὑπερασπισταί, ἐρχόμενοι ἵνα ἴδωσιν ἄλλους δεσμίους. Ὁ ἀπελισμὸς ἦτο συχναὶς ἐπὶ πάντων τῶν προσώπων καὶ οὐδὲν ἔξωθεν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ ἐκείνους, οὔτινες ἐξήρχοντο ἐκείθεν ὅπως πορευθῶσιν εἰς τὸν θάνατον. Τοιοιτοτρόπως διαφέρομεν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, καίτοι ὅμοιοι κατ' ἐπίφασιν, καὶ

κατὰ τὴν διάφορον ἡμῶν πίστιν ἐκάστη τῶν ὀρων ἡμῶν προσεγγίζει ἡμᾶς ἢ εἰς τὴν ἀθανασίαν ἢ εἰς τὸν θάνατον.

Ὅταν τις πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ οὕτω τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἀείποτε τρέμει διὰ τὸ ὀλίγον, ὅπερ λέγει, ἀναλογιζόμενος ὅλον ἐκεῖνο, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· ἀλλὰ τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀρκεῖ ὅπως δείξῃ τις τὴν ἀλληλεγγύην πασῶν τῶν μεγάλων διδασκαλιῶν. Τὸ ὀλίγον τοῦτο εἶναι τὸ πᾶν εἰς εὐσεβῆ τινα ψυχῆν. Ἐὰν ἀναγάγητε πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τὴν ὕλην καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν χρεῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐγωιστικῶν αὐτοῦ ἡδονῶν, δύνασθε ἀκριβῶς νὰ παρακάμψῃτε τὸν Θεόν, νὰ τὸν ἀγνοήσῃτε, ἂν καὶ ἡ ὑπαρξὶς τοῦ κόσμου τούτου, ἄνευ αἰτίου, ὅπερ νὰ παράγῃ καὶ νὰ συντηρῇ αὐτόν, εἶναι πρόβλημα ἄλυτον. Ἄλλ' ἐὰν ἡξεύρητε νὰ νοήτε τὰς ἀρμονίας τῆς φύσεως, ἐὰν τὰ φαινόμενα τῆς φυσικῆς τάξεως δὲν εἶναι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν εἰμὴ ἡ κοινωνικὴ καὶ ἰσχυρὰ ἀνάπτουσι συστήματος νόμων ἀναλόγων πρὸς ἀλλήλους, ἐντελῶς συνδεομένων πρὸς ἀλλήλους, ἐὰν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξαρτᾶτε πάντα τὰ διανοήματα τῆς διανοίας αὐτοῦ ἀπὸ τῆς διανοίας τοῦ ἀπειροῦ, ἐὰν δὲν βλέπητε ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ, εἰμὴ τὴν δύναμιν τοῦ δοξάζειν καὶ ἀγιάζειν τὸν βίον διὰ τῆς θυσίας, ἐὰν στηρίζετε τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς αὐστηρότητος τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων, ἐὰν ἐχῆτε μάθει νὰ θεωρῆτε τὴν ἀνθρωπότητα ὡς μίαν οἰκογένειαν, νὰ κατανοήτε, ν' ἀγαπᾶτε, νὰ πραγματοποιήτε τὸ δόγμα τῆς καθολικῆς ἀδελφότητος, ἐὰν πιστεύετε ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀκαταπαύστως βαδίζει διὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐργασίας εἰς νέας ἐπιστημονικὰς καταστάσεις ἐπὶ ἡθῆ ἡμερώτερα καὶ ἀγνότερα, εἰς νόμους συμφωνότερους πρὸς τὸ θεῖον ἰδεῶδες τὸ ἐκλάμπον ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ δικαίου, ἐὰν αἰσθάνησθε ἐν ὑμῖν αὐτοῖς τὴν χρεῖαν, τὴν ἐπαγγελίαν, τὴν ἀποδείξιν τῆς ἡμετέρας Ἀθανασίας, πᾶσαι αἱ διδασκαλίαι ἡμῶν, πᾶσαι αἱ ἀγάπαι ὑμῶν, πάντα τὰ ὀρμέμφυτα ἡμῶν ἐγγυῶνται ὑμῖν περὶ τῆς Προνοίας. Αὕτη ἐπανέρχεται τρόπον τινὰ πρὸς ὑμᾶς διὰ πασῶν τῶν ὁδῶν, κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τοῦ ὑμετέρου βίου. Εὐρίσκετε τὸν μέγαν τεχνίτην ὀλοκλήρον ἐν τῷ ταπεινοτάτῳ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

Δὲν ὀφείλει τις νὰ δυσχεραίνῃ ἐκ τοῦ εἶδους τούτου τῆς θεωρίας, διότι αὕτη ἀπέβη σχεδὸν ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς φιλοσοφίας εἰδός τι κοινοτοπίας. Ἡ δέησις ὡσαύτως εἶναι κοινοτοπία, καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀποκάνουσιν οἱ ἀνθρωποδόμενοι. Ὁ θρησκευτικὸς ἀνθρώπος εἶναι ἐραστής τῆς Προνοίας· δὲν δύναται νὰ κορεσθῇ μελετῶν καὶ ἐξαίρων τὸ κάλλος τῆς ἀγάπης αὐτῆς.

1. Ἄς συμπεράνωμεν ἐνταῦθα ὅτι αἱ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Πρόνοιά εἰσὶν ἐξ ἴσου ἀποδεδειγμένα καὶ ἀναμφισβήτητοι, ὅτι τὸ ἀναλλοίωτον καὶ ἡ Πρόνοια συνυπάρχουσιν ἐν τῷ Θεῷ, μὴ δυναμένων ἡμῶν νὰ κατανοήσωμεν τὴν συνύπαρξιν ταύτην καὶ ἄς ἀναγνωρίσωμεν ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπιστήμη εἶναι στερεὰ καὶ ἀσφαλὴς περὶ ἑαυτῆς, ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύει τὸ γεγονός, αὕτη εἰσέρχεται εἰς τὴν γῶραν τῆς ὑποθέσεως καθ' ἣν στιγμὴν πειρᾶται νὰ ἐξηγήσῃ αὐτό! (Τέλος τοῦ Γ' Κεφαλαίου). Σ. Μ.

Ουτος λατρεύει ἐν τῇ ἐλαχίστῃ λεπτομερείᾳ τὴν δύναμιν ἐκείνην καὶ τὴν σοφίαν ἐκείνην τὴν ἀπειρον· ἀλλὰ πρὸ πάντων ὅταν διανοηθῆται τὸ σύνολον, ἡ διάνοια αὐτοῦ ἐκπλήσσεται. Τοῦτο γίνεται, ὅταν παραβάλλῃ τοὺς νόμους πρὸς ἀλλήλους ὅπως πεισθῆ περὶ τῆς ἀναλογίας αὐτῶν καὶ ὅπως ἀναγνωρίσῃ ὅτι πᾶσαι αἱ τάξεις τοῦ ὄντος, πᾶσαι αἱ μορφαὶ αὐτοῦ, πᾶσαι αἱ κινήσεις αὐτοῦ δὲν εἶναι εἰμὴ διάφοροι μεταφράσεις τοῦ μοναδικοῦ Λόγου, διάφοροι ἐφαρμογαὶ τῆς μοναδικῆς βουλήσεως. Ἡ ἀπλότης αὐτῆ ἐν ταύτῃ τῇ ὑπὲρ τὸ δέον ἀφθονία, ἡ ἀκινήσια αὐτῆ ἐν ταύτῃ τῇ κινήσει, ἡ αἰωνιότης αὐτῆ ἐν τοῖς ἐπισπεύδουσι καὶ διαρρέουσι κύμασιν εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, ὅστις ἀποκαλύπτει ἐαυτὸν καὶ κοινωνεῖ ἐγγύτερον πρὸς τὴν ζητοῦσαν αὐτὸν ψυχὴν. Καθὼς βλέπει τις κατὰ τὴν πρῶην ὀμίλησιν ἐπιπολάζουσαν ἐπὶ εὐρέως ὀρίζοντος καὶ ἀποκρύπτουσαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ἄχρις οὐ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου διασχίσωσιν αὐτὴν καὶ διασκεδάσωσιν ὅπως δειξώσιν ἡμῖν αἴφνης ὀπισθεν τοῦ καλύμματος τούτου κόσμον πλήρη θεληγῆτων, ζωηρόν, λελουμένον ὑπὸ φωτός, οὕτως ἡ φιλοσοφία ἀποδιώκει τὰς κενὰς ἐπιφάνσεις, τοὺς ὀχληροὺς θορύβους, τὰς χυδαίας καὶ φθαρτὰς καλλονὰς καὶ τῇ βοήθειᾳ αὐτῆς ἡμεῖς διορθώμεν τὴν αἰδιον πηγὴν, ἐξ ἧς ἀναβλύζουσιν ἀενάως τὸ κάλλος, ἡ δύναμις καὶ ἡ ζωὴ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΠΕΤΣΑΛΗΣ

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ

ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΑΘΟΤΗΤΟΣ

Εἰς ἐπίσημον γεῦμα παρατεθὲν ἐν Παρισίοις πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰπουργοῦ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τῶν διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν τῶν ἐν τῇ γαλλικῇ μητροπόλει δημοτικῶν σχολείων, ὁ νέος διευθυντὴς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κ. Casquet ἀπήγγειλε περισπούδαστον λόγον, ἐξ οὗ παραθέτομεν ἐν μεταφράσει τὰς ἐπομένας περικοπὰς.

«Δὲν ἐπιτρέπεται πλέον τὸ μειδιᾶν ὡς αἰεὶ γίνεται λόγος περὶ παιδαγωγίας· ὑμεῖς τὴν ἐξυψώσατε. Πρὸ ὀλίγου ἐτι χρόνου ἐθεωρεῖτο ἀρμόζον τὸ λαλεῖν περὶ αὐτῆς· μετὰ δυσπιστίας, ἡ δὲ σημασία τῆς λέξεως παιδαγωγός ἦτο παρεμφερὴς πρὸς τὴν τῆς λέξεως σχολαστικός. Ἐλησμονεῖτο ὅτι οἱ πρῶτοι αὐτῆς διδάσκαλοι ἐκαλοῦντο Ῥαβελαί, Μονταίνος, Ρουσσώ.... Ἐδέησεν ὅπως ἡ ἐπιστήμη τῆς παιδαγωγίας ἐπανέλθῃ εἰς τὴν χώραν μας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μετ' ἀγγλικῶν, γερμανικῶν ἢ ἐλβετικῶν σφραγισμάτων διὰ νὰ στέρξωμεν νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν σοβαράν. Ἀδύνατον σήμερον νὰ παραγινώ-

ρισθῆ ἡ ἀξία τῆς, ὑμεῖς δὲ οἱ δημοδιδάσκαλοι εἰσθε οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐν τοῖς μικροῖς ὑμῶν σχολείοις ἀνεδείξατε τὴν χρησιμότητά τῆς.

»Ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ὑπερέβητε τοὺς συναδέλφους ὑμῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, οἵτινες ὀρέγονται καὶ δανείζονται ἐξ ὑμῶν τὰς ὑμετέρας μεθόδους. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ τεμένη τῶν νεωτέρων πανεπιστημίων εἰσῆλασε νικητρία ἡ παιδαγωγία, διδασκόμενη ἀπὸ τῆς ἑδρας τῶν ἡμετέρων σχολῶν. Ναί, ὑπάρχει ἐπιστήμη ἀναγομένη εἰς τὰς μεθόδους τῆς μᾶλλον ἀσφαλεῖς καὶ τὰς μᾶλλον ταχείας πρὸς ἐκμάθησιν καὶ γνώσιν, ἀποσοβοῦσα τὰς δοκιμαστικὰς ἀποπειρας, τὰ σφάλματα καὶ τὰς οἰκτρὰς προλήψεις. Αἱ τοιαῦται μέθοδοι, ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς ὑπομονητικῆς τῶν πραγμάτων παρατηρήσεως, εἶνε ἐπίστε ἀπλή ἐπάνοδος εἰς τὸ πράττειν κατὰ φύσιν, ἥτις καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ περιστάσει, ὅπως καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις ἀναδεικνύται ἡ μεγάλη τῆς ἀληθείας διδασκαλία, ἀλλ' ἐπρεπε ν' ἀναζητηθῶσιν αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ὑπὸ τὸ πυκνὸν στρώμα τῶν προλήψεων καὶ τῆς κατὰ παράδοσιν συνηθείας. Τίς δύναται ν' ἀρνηθῆ, ἐπὶ παραδείγματι, τὴν πρόδοσιν καὶ τὴν ἀνανέωσιν τὴν ἐπελθοῦσαν δι' αὐτῆς εἰς τὴν μελέτην τῶν ξένων γλωσσῶν; Διατί ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον νὰ διδάσκωνται ἐπιμόνως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ αἱ νεκρὰ γλώσσα; Πρὸς διορθώσιν τοῦ σφάλματος τούτου, ἤρκει ἡ μελέτη τῶν ψευδισμῶν τοῦ νηπίου τοῦ ἀποπειρωμένου νὰ ἐκμάθῃ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

»Τὸ σφάλμα τῆς παιδαγωγίας ἠνάγκασεν ἀρκετὰς γενεάς, ἐν αἷς καὶ τὴν ἐμὴν, νὰ κοπιᾶζωσι δι' ὀλοκλήρου τοῦ βίου πρὸς ἐκμάθησιν τῆς γερμανικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς, χωρὶς νὰ κατορθώσιν νὰ μαθάνωσιν αὐτὰς ἐντελῶς καὶ πρακτικῶς.

»Ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου μὴ λησμονεῖτε ὅτι ὅσον τέλειαι καὶ ἂν εἶνε αἱ μέθοδοι, ὅσον λεπτομερεῖς καὶ ἂν εἶναι αἱ γνώσεις τῆς παιδαγωγίας, μάταιον εἶνε τὸ ἔργον καὶ ἄγονος ἀποβαίνει ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς, ἐὰν δὲν ζωογονῶνται ὑπὸ τῆς προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου. Ἡ ἀξία πάσης μεθόδου ἐγκεῖται ἐν τῷ χειριζομένῳ αὐτῇ. Ὁ διδάσκων ὀφείλει νὰ παρέχῃ τι ἐκ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ. Ὅχι τόσοσιν διὰ τοῦ νοῦ, ὅσον διὰ τῆς καρδίας, αἱ ψυχαὶ ἀλίσκονται. Πάντες ἔτυχε νὰ γνωρίσωμεν γηραιούς διδασκάλους, οἵτινες διὰ πεπαλαιωμένων μεθόδων καὶ ὁπωσοῦν γελοίων μάλιστα ἠδουκίμων μᾶλλον παρὰ τοῖς μαθηταῖς αὐτῶν ἢ οἱ ξηροὶ τὴν καρδίαν παιδαγωγοί, οἱ ἐξωπλισμένοι μέχρις ὀδόντων διὰ τῶν τελείων συσκευῶν τῶν νεωτέρων συστημάτων.

«Ἡ συμπάθεια παρήγαγε τὸ θαῦμα τοῦτο· πρέπει ὁ διδάσκαλος ν' ἀγαπᾷ ὅ,τι διδάσκει, νὰ μεταδίδῃ εἰς αὐτὸ τὰς ἀρίστας τῶν σκέψεών του, ν' ἀναζητῆ ἐν αὐτῷ τὴν ἐντύφωσιν καὶ τὴν παρρησίαν του· ἡ φλόξ ἢ ἀναθρώσκουσα ἐν ἡμῖν

ἀνάπτει τὸν σπινθῆρα τὸν ὑπολαθάνοντα εἰς τοὺς ὑπνηλοὺς καὶ χαίνοὺς ἐγκεφάλους· θερμαίνει ἄμα καὶ φωτίζει. Εἰς τὴν θερμότητα ταύτην τὴν ἐξ ὑμῶν ἀπορρέουσαν ὀφείλει τὸ παιδίον τὴν ἐξέγερσιν τῆς πρώτης αὐτοῦ περιεργείας· ἀπὸ θεᾶς εἰς θεᾶν μεταπίπτων ὁ λογισμὸς τοῦ θ' ἀντικρύσει τοὺς ὀρίζοντας, ὧν δὲν ἐφαντάζετο τὸ γόητρον καὶ τὴν λαμπρότητα, θ' ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸ τὸν ἴδιον ἐαυτὸν του, θὰ τὸ ἀναθρέψῃ ἐν πάσῃ τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως.

»Πρέπει ὅμως πρὸ πάντων ν' ἀγαπᾶτε, χάριν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, τὸ παιδίον, τὴν ζωσαν καὶ φρίσσουσαν ταύτην ἀργίλλον, ἐνθα ἀκόμη δὲν ἐχαράχθη τι, ὅπερ ὁ σκεπτικισμὸς ἀκόμη δὲν ἐθίξε, ὅπερ πιστεύει ὑμᾶς, ὅπερ ζητεῖ μόνον ν' ἀφεθῆ εἰς ὑμᾶς, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν συμπάθειαν πρέπει νὰ προϋπαντήσῃ ἡ ἰδική σας. Τὸ πᾶν δι' αὐτῆς καθίσταται εὐκολώτερον εἰς αὐτὰ καὶ εἰς ὑμᾶς ἐπίσης.

»Θὰ ἐπιδοθῆ ἄνευ ἀποστροφῆς καὶ μεθ' ὅλης τῆς ψυχῆς του εἰς τὴν ἐργασίαν, ἣν ἤθελεν ἀπορρίψει, ἐὰν διετέλει ὑπὸ τὰ βλέμματα διδασκάλου ἀδιαφόρου ἢ ἀπογοητευμένου. Θὰ γευθῆ τὸ μέλι, δι' οὗ ἐπιχρίετε ὑμεῖς τὸ ποτήριον τῆς πικρίας. Καὶ εἰς σὰς ἀκόμη τὸ ἔργον σας θὰ φανῆ ἐλαφρότερον καὶ ἥττον τραχὺ, ἐὰν φριδρύνηται καὶ οἶονε! διαφωτίζηται ἐκ τοῦ χαρίεντος μειδιάματος καὶ τῆς γοητείας δύο καλοκαγάθων παιδικῶν ὀφθαλμῶν.

»Διὰ τοῦτο, κυρίαί καὶ κύριοι, τὸ πρῶτον κεφάλαιον πάσης περὶ παιδαγωγίας πραγματείας πρέπει ν' ἀφιερῶνται εἰς τὴν ἀγάπην· τὸ κεφάλαιον τοῦτο νομίζω ἐπίσης ὅτι ἐπρεπε νὰ προηγηθῆ καὶ πάσης περὶ διοικήσεως ἐν γένει πραγματείας.

»Πρὸς τὸ διοικεῖν καλῶς ἡ συμπάθεια εἶνε ἀπαραίτητος, καθ' ὅτι ἐξ αὐτῆς γεννᾶται ἡ ἀρμονία. Δέον ἄρα νὰ θεωρῶμεθα ὡς φίλοι πάντες ἡμεῖς οἱ εἰς τὸν αὐτὸν ζυγὸν ἐξευγμένοι, οἱ εἰς τὸ αὐτὸ ἀφωσιωμένοι ἔργον. Βεβαίως δὲ τοῦτο εἶνε ἀρκούντως δυσχερές, ὅθεν καθίσταται ἐπάναγκος πρὸς αἰσίαν διεξαγωγὴν αὐτοῦ νὰ συνειῶμεν πάσας τὰς προσπάθειάς καὶ νὰ καταβάλλωμεν πᾶσαν τὴν ἀδελφικὴν ἡμῶν συνεργασίαν.»

Α.

Οἱ κάτοικοι τῆς Αὐστραλίας ὅταν ἔχουν πένθος βάζουν λευκὸν τὸ σῶμά των, οἱ τῆς Πολυνησίας ἐρυθρόν, οἱ μαῦροι τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς κίτρινον καὶ οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς μέλαν. Ἄλλοτε αἱ Ῥωμαῖαι γυναῖκες ἔφερον μαῦρα ἐνδύματα ὅταν ἐθρῆνον τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς συζύγους των, κυανὰ δὲ κατὰ τὸν θάνατον τῶν τέκνων των. Μία ἀφρικανικὴ φυλὴ συνειθίζει ἐν ὥρᾳ πένθους νὰ περιβάλληται φύλλα φοίνικος, τὰ ὅποια οἱ πενθοῦντες διατηροῦν ἐπ' αὐτῶν, ἕως οὗ ἀποξηρανθοῦν καὶ καταπέσουν μόνον των. Οἱ Μαλαῖοι ἀμελοῦν εἰς μέγιστον βαθμὸν τὰ τῆς ἐνδυμασίας των κατὰ τὸ πένθος, καὶ τινες φυλαὶ Ἰνδικαὶ ἐνδύονται μετ' ἄκρη.

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ¹

Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

[ὑπὸ τοῦ καθηγ. R. Kaepelin, κατὰ μετάφρασιν ἐλευθέραν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀντιγόου Π. Πολυμέρη ἱατροῦ].

Ἄν παραδεχθῆ τις, ὅτι τὸ τυχαῖον τῆς μοριακῆς διευθετήσεως ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ ὄργανισμὸν τινα, πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ ἐννοήσῃ τὸν τόσῳ ἀκριβῆ χαρακτηρισμὸν τῶν εἰδῶν, τῶν τόσῳ ἀμεταβλήτων ἐν τῇ φύσει; καὶ πῶς μεταξὺ δύο εἰδῶν, πεπρὸικισμένων ὁπωσδήποτε διὰ προσομοίων χαρακτήρων, δὲν ἐπαρουσιάσθη ἀπειρον πλῆθος ποικιλιῶν, τὰς ὁποίας αὐτὸ τεῦτο τὸ τυχαῖον ἔπρεπε καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ τόσον εὐκόλως, καὶ ὅλως συγχρόνως καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς περιστάσεις, εἰς ἃς εὐρίσκετο καθ' ἣν στιγμήν παρήγαγε τὰ δύο ταῦτα προσομοιάζοντα εἶδη;

Ἐπὶ τέλους, ἂν ἡ ὕλη εἰς δεδωμένας τινὰς στιγματὰς ἔσχε τὴν ὀργανωτικὴν δύναμιν, ὑπὸ ποίαν μορφήν παρήγαγεν ἄρα γε τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα; Ἀρά γε ὑπὸ τὴν μορφήν σπερμάτων καὶ ἐμβρύων, ἢ ὡς ἄτομα τέλεια; Καὶ τὰ ἄτομα ταῦτα ἦσαν ἄραγε ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἡλικίᾳ, ἢ ἐν τελείᾳ ἀναπτύξεσι; Ὁ ἄνθρωπος, παραδείγματος χάριν, παρήχθη ὑπὸ μορφήν νεογεννήτου βρέφους, ἢ ὡς ἀνήρ; Καὶ ἂν μὲν ὡς βρέφος, δὲν θὰ ἠδύνατο οὔτε νὰ κινήται, οὔτε νὰ τραφῆ, οὔτε νὰ ζῆσιν πλέον ὠρῶν τινῶν, ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη αὐτομάτως ἐν πλήρει καὶ ἀνδρικῇ ἀναπτύξει! Ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει ὁποῖους φανταστικῶς συνδυασμοὺς μοριακῆς κατατάξεως πρέπει νὰ υποθέσῃ τις ἐν μάζῃ τόσον εὐμεγεθεῖ ἤδη, πρὸς παραγωγὴν ἐνός τελείως ἀνεπτυγμένου ἀνθρώπου; Καὶ τότε ἀκόμη πρέπει νὰ παραδεχθῆ τις ὅτι κατὰ τὴν ἰδίαν στιγμήν παρόμοιός τις συνδυασμὸς, ἐκεῖ που πλησίον, θὰ παρήγε καὶ μίαν γυναῖκα τελείως κατεσκευασμένην, διότι ἄλλως, ἄνευ τούτου, τὸ ἔργον θὰ ἦτο ἀνωφελές, ἀφοῦ δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἀκόμη ἡ διατήρησις τοῦ εἶδους καὶ θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπαναληθῆ τὸ πείραμα, μέχρις οὗ τὰ δύο ταῦτα ὄντα, θὰ παρήγοντο σχεδὸν ταυτοχρόνως! Ὅποια δὲ δύναμις ἀπαιτεῖται, διὰ νὰ φαντασθῆ τις τὴν φριδρᾶν μάζαν ἀλευρούσης ὕλης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνεξήγητος μοριακαὶ κινήσεις θὰ κατάρθωνον νὰ παραγάγῃσι, νὰ διευθετήσωσι καὶ τοπιθετήσωσι καταλλήλως, καὶ αὐτοστιγμαί, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον, ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα, ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ μέρη, ὅλα τὰ ὀγκωδέστατα μέλη τοῦ κολοσσιαίου σώματος ἐνός ἐλέφαντος, μεθ' ὅλων τῶν σπλάγγων του,

¹ Συνέχεια ἰδὲ σελ. 163.

των νεύρων του, των φλεβών του, των αρτηριών του, των μυών του, του δέρματός του, των οδόντων του, των οφθαλμών του και του ισχυρού του έγκεφάλου; Πώς; όλα ταυτα δια μιᾶς, όλα ταυτα συμμετρικῶς, ὡφελίμως, όλα ταυτα τόσῳ καλῶς διατεθειμένα και έτοιμα να λειτουργήσωσιν ἀμέσως καθ' όλα των τὰ μέρη, ἀναλόγως τῆς φυσικῆς ποικιλίας ἐκάστου; Ὁ ἐγκέφαλος ἐκεῖνος, δια να σκέπτηται, τὰ νεύρα ἐκεῖνα δια να αἰσθάνωνται, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι δια να βλέπωσιν, οἱ μῦες ἐκεῖνοι, ὁ σκελετὸς ἐκεῖνος, δια να κινῶνται, τὰ σπλάγχνα δια να πέπτωσιν, ἡ καρδιά, αἱ φλέβες, αἱ ἀρτηρίαι, πρὸς διατήρησιν τῆς κυκλοφορίας, ἐκεῖνοι οἱ πνεύμονες, δια να ἀναπνεύσωσιν... Ὅλα ταυτα κατασκευασθέντα αὐτοστιγμῆ, δι' ἀπλῆς διευθετήσεως τῶν μορίων φοβεράς ὑλικῆς μάζης, συναχθείσης ἐκ τινος τυχαίου σωροῦ; Ὁχι! τοῦτο δὲν εἶνε πιστευτόν!

Ἀλλὰ θὰ εἴπωσιν ἴσως τινὲς τῶν παραδεχόμενων τὴν αὐτόματον γέννησιν τῶν ὀργανικῶν ὄντων, δὲν εἶνε οὗτος ὁ τρόπος, καθ' ὃν πρέπει ν' ἀντιληφθῶμεν τὴν αὐτόματον γέννησιν ὄλων αὐτῶν τῶν ὄντων. Κατὰ τὴν ἰδικὴν των ἀντίληψιν πρέπει να παραδεχθῶμεν, ὅτι ὅλα τὰ ὑπάρχοντα, ὡς και τὰ ὑπάρχοντα εἶδη, προήλθον διαδοχικῶς, γεννηθέντα ἐξ ἐνός μόνου τύπου, και ὅτι ὀφείλουσι τὰς διαφορὰς των εἰς μόνας τὰς ἐπελθούσας μεταβολὰς τοῦ ἐν ᾧ ἔζων περιβάλλοντος, και οὕτω δυνάμει δυνάμεώς τινος ἐνυπαρχούσης ἐν τῇ ὕλῃ, ἡδυνήθη αὕτη να συμπληθῆ καθ' ἀρχὰς, ὑπὸ ὀργανικὴν τινα μορφήν πρὸς σχηματισμὸν ὄντων ἀπλουστάτης κατασκευῆς, ἀκολουθῶς ταυτα τὰ πρωτογενῆ ὄντα, δυνάμει νέων φυσικῶν συνθηκῶν ἡδυνήθησαν να παραγάγωσιν ἀπογόνους τελειότερους ἑαυτῶν, και οὕτω δια τοῦ φαινομένου τούτου τῆς βαθμηδὸν τελειότερας ὀργανικῆς παραγωγῆς κατέληξεν εἰς τὴν γέννησιν ὄλων τῶν ζῶντων εἰδῶν μέχρι και τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ σύστημα λοιπὸν τοῦτο, ὄλον τὸ ἀναριθμητὸν και ποικίλον πλῆθος τῶν φυτῶν, τῶν ἐντόμων, τῶν ἰχθύων, τῶν ἐρπετῶν, τῶν πτηνῶν και τῶν μαστοφόρων, δὲν θὰ ἦτο, εἰμὴ τὸ ἀποτελεσμὰ διαδοχικῶν μεταβολῶν, πρωτογενῶν τινων οἰκογενειῶν φυκῶν, μυκητῶν, ἔγχυματικῶν ζωύφιων και ζωοφύτων, ἐξ ὧν θὰ κατήγοντο ὅλα ταυτα τὰ τόσῳ διάφορα μεταξύ των ὄντα, και ὁ ἀνθρώπος τέλος, οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ὁ τελειοποιηθεὶς ἀπόγονος φυλῆς τινος οὐραγγοτάγγων.¹

1. Το σύστημα τοῦτο τῆς βαθμιαίας μεταβολῆς και τελειοποιήσεως, ἀποτελεῖ τὸν σήμερον ἀποκαλούμενον *Δαρβινισμόν*, ἤτοι τὴν θεωρίαν τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν ὄντων ἢ τῆς ἐξελίξεως, θεωρίαν, τὴν ὁποίαν πρῶτος ὁ γάλλος Lamarck διετύπωσεν ἐπιστημονικῶς, συνεπλήρωσε δὲ κατόπιν και ἀνέπτυξεν ὁ ἄγγ-

πρὸς ἀντίκρουσιν τῆς γνώμης ταύτης, τὴν ὁποίαν δὲν διστάζω ν' ἀποκαλέσω παράδοξον, θὰ ἐπικαλεσθῶ καθ' ἀρχὰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον νόμον τῆς φύσεως, τὸν πρὸς αὐστηρὰν διατήρησιν τῶν εἰδῶν ἐκάστης φυλῆς, ὅστις μόλις ἐπιτρέπει καθ' ἐξαίρεσιν τὴν μίξιν ἀκόμη και μεταξὺ εἰδῶν ἐκ τῶν μᾶλλον προσομοιοζόντων, και ὅστις καθιστᾷ στεῖρας τοιαύτας ἐπιμιξίας, ἢ τοῦλάχιστον τὰς τῶν τέκνων των, και θὰ ὑπενθυμίσω, ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ κλίματος, τῆς τροφῆς και τῶν ἔξων, εἴτ' ἐκ τύχης, εἴτε δια τῆς ἀποσκοποῦ και ἐνδελεχοῦς προσπάθειας και θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, τόσῳ ἐπὶ τῶν φυτῶν, ὅσῳ και ἐπὶ τῶν ζῶων, δὲν ἐπιτρέπει τὴν παραγωγὴν, εἰμὴ ποικιλιῶν, πάντοτε ἐλάχιστα ἀπομακρυνόμενων τῶν σχετικῶν και ἀρχικῶν τύπων. Πῶς λοιπὸν να παραδεχθῆ τις τὸ πλῆθος αὐτῶν μεταμορφώσεων ἐξ ἐνός και μόνου τύπου, ὅταν τὸ φαινόμενον τοῦτο εὐρίσκηται ἐν ἀντιφάσει, τόσον ὀφθαλμοφανεῖ, πρὸς τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον ἡ φύσις μᾶς ἐπιδεικνύει τόσον ἀπόλυτον, τὸν τῆς διατηρήσεως ὀηλαδὴ και αὐστηρᾶς διαιωνίσεως τοῦ τύπου ἐκάστου εἶδους;

Και τούτου τεθέντος, θὰ ἐπαναλάβω ἀκόμη, ὅτι, ἂν παρὰ τὸν νόμον τούτον, τὸ σύστημα τῆς διαδοχικῆς μεταμορφώσεως ἦτο ἀληθές, ἔπρεπε να σχηματισθῶσι και δοκίμια, ἀπέπειραι παντὸς εἶδους, αἱ μὲν ἀτελεῖς, ἄλλαι δὲ ἀκαταλλῆλος συντελεσθεῖσαι, και τότε, ἔπρεπε ν' ἀνεύρωμεν τὰ ἀπολελιθωμένα λείψανά των, τοῦθ' ὅπως δὲν συνέβη μέχρι τοῦδε. Θὰ προσθέσω ἐπὶ τέλους, ὅτι εἰς ἐκάστην τῶν ἐποχῶν, καθ' ἃς ἤρξατο ἐκίστη τῶν μεγάλων διαδοχικῶν γενεολογιῶν, ἔπρεπε ἡ παραγωγικὴ αὕτη δυνάμις τῆς ὕλης να διέλθη καθ' ἐπανάληψιν, ὑπὸ φάσεις πλέον ἢ ἔλαττον ἀναλόγους, και ν' ἀναπαραγάγῃ,

γλος φυσιοδίφης Darwin, καθ' ἣν δια τοῦ μετασχηματισμοῦ και ὑπὸ τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς (*selection naturelle*), ἐξ ὀλιγίστων ἀρχικῶν και ἀτελεστάτων μορφῶν, ἢ ἐκ μιᾶς και μόνης τοιαύτης (γνώμης τοῦ Lamarck) προέκυψαν πάντα τὰ νῦν ζῶντα ἐπὶ τῆς γῆς διάφορα εἶδη ζῶων και φυτῶν. Ἡ θεωρία αὕτη, ἐρειδουμένη ἐπὶ πλείστων παλαιοντολογικῶν, γεωλογικῶν ἀποδείξεων, πειραμάτων και παρατηρήσεων τοῦ Lamarck, τοῦ Darwin και τῶν ὀπαδῶν του, τείνει, καθὰ φαίνεται, ὀσημέραι, να γείνη ἡ γενικώτερον παραδεκτὴ, παρὰ τὰς ὑπὸ τῶν ἀντιδαρβινιστῶν προβαλλομένας ἀντιρροήσεις, μεταξύ τῶν ὀποιῶν και ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος βιβλίου. Πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς θεωρίας ταύτης δύνανται τις να εὕρῃ ἐν τοῖς ἐπομένοις: L' Origine des Espèces, ὑπὸ Ch. Darwin, γαλλ. μετάφρασις ἐκ τῆς τελευταίας ἀγγλ. ἐκδόσεως E. Barbier.— La Descendance de l'Homme et la Selection sexuelle, τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως γαλλ. μετάφρασις E. Barbier.—Le Darwinisme et les Générations spontanées, ὑπὸ D. C. Rhssl.—Leçons sur l'Homme, ὑπὸ Carl Vogt, γαλλ. μετάφρασις ἐκ τῆς γερμανικῆς J. J. Menullnιὲ κτλ. Α. Π. Η.

ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

δια τῶν ὑποτιθεμένων αὐτῶν διαδοχικῶν μεταμορφώσεων, τοῦλάχιστον και εἶδη τινὰ ὀμοια: ἐνθ' ἡ μελέτῃ τῶν ἀπολιθωμάτων μᾶς δεῖκνύει σαφῆ και καθωρισμένα ὀρια μεταξύ ὄλων τῶν φυτῶν ἐκάστου ἐκ τῶν πέντε αὐτῶν μεγάλων πληθυσμῶν τῶν ὄτων, τὰ ὀποῖα διαδοχικῶς κατόκησαν τὴν γῆν, κατὰ τὰς πέντε αὐτὰς γεωλογικὰς ἐποχὰς.

Δὲν θὰ πρόχωρῶ ἐπὶ πλέον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Μοὶ φαίνεται ἀδύνατον να πιστεύω τις, ὅτι οἱ ἀρχικοὶ τύποι ἐκάστου εἶδους παρήχθησαν αὐτομάτως ὑπὸ τῆς ὕλης, ἐνεργούσης ὄλως μόνης και ἀφ' ἑαυτῆς. Πρέπει λοιπὸν, καθ' ἀνάγκην, να παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ τύποι οὗτοι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ δυνάμεως διαφερούσης και ὑπερτέρας τῆς ὕλης, ὑπὸ ἀπειροδυνάμου τινός Πνεύματος!

1. Τίς ἄρα ἐκ τῶν δύο αὐτῶν θεωριῶν, δέον να νομισθῆ μᾶλλον παράδοξος, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ συγγραφέως, ἢ τοῦ Darwin και τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἢ ἡ ἰδικὴ του; Καθ' ἡμᾶς και τὴν ταπεινὴν μας γνώμην, παραδοξότερα και δυσκολωτέρα πρὸς παραδοχὴν εἶνε ἡ τοῦ συγγραφέως, ὅστις, ἐξ ὑπερβολικοῦ φόβου, μὴ τυχὸν νομισθῆ ὡς πρεσβέων τὰ τῶν ὕλιστων, καταδιβάσει τὸν Δημιουργὸν τοῦ Παντός εἰς τὴν ἀπλὴν και ταπεινωτικὴν, δια τὴν ἀπειροδυναμίαν και σοφίαν Του, θέσιν ἀρχιεργάτου προτυποποιεῖ ἢ ἐργοστασίου πλαγγόνων: διότι ὑποθέτει βεβαίως τὸν Δημιουργόν, ὡς ἄλλον ἐργάτην ἐργοστασίου, ἀναδέοντα τὰς χεῖρας τοῦ χιτῶνός του, περιζωνόμενον πιθανῶς ἐμπροσθέν, λόγῳ καθαραιότητος, περιστοιχιζόμενον δὲ ὑπὸ πλῆθος ἐργαλείων, και λαμβάνοντα ἐναλλάξ και διαδοχικῶς ἐκ τῆς προκειμένης αὐτῶ ὕλης, ἐνθεν μὲν ἀσβεστον και ὀλίγον ἀνθρακικὸν ὀξὺ πρὸς σχηματισμὸν τῶν διαφόρων ὀστράκων, ἐκεῖθεν δὲ σωροῦς ἀνθρακος ἀπτοῦ και ὀξυγόνου και ὕδρογόνου, πρὸς κατασκευὴν τῶν διαφόρων φυτῶν, ἄλλοθεν δὲ πάλιν ὀγκοῦς ἀσβέστου, φωσφόρου και ἀνθρακος, πρὸς σύμπτυξιν τῶν ὀστών τῶν ζῶων ἢ ὀγκοῦς ἀνθρακος, ὀξυγόνου, ὕδρογόνου, ἀζώτου κτλ. πρὸς κατασκευὴν τῶν σαρκῶν και τῶν διαφόρων ὀργῶν τῶν σωματίων και φιλοτεχνούοντα οὕτως, ἔστω και ἄνευ κόπου δια τὸ ἀπειροτέλειον Αὐτοῦ, ἐδῶ μὲν ζεῦγος μαμμοῦθ, ἐκεῖ δὲ ζεῦγος ἰπποπόταμων, εἶτα ζεῦγος καμήλων ἢ πτηνῶν ἢ ἀνθρώπων: παρ' αὐτὰ δὲ δάση πτερίδων, σφενδάμων, φοινίκων και ἄλλων φυτῶν και δένδρων και παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τοῖς ὕδασι, ἰχθυοσαύρους τινὰς και πτηνοσαύρους και ἰχθῦς και σωροῦς ὀστρέων και μυάκων και μαλακίων κλπ. κλπ. ἐν πλήρει δὲ ἀναπτύξει και ἐν ὄλῳ τῶ σφρίγει τῆς ὀρίμου ἡλικίας, ἵνα δύνανται να ἀναπαραγάωσι πλέον εἰς τὸ ἐξῆς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη, δὲν εἶνε μᾶλλον ἀπίθανος και δυσπαράδεκτος παρὰ τὴν τοῦ Lamarck και τοῦ Γκαίτε*, και τοῦ Darwin θεωρίαν, καθ' ἣν ἐκ τῆς ἀπλῆς ὕλης, δυνάμει ἐμφύτου δυνάμεως, δωρηθείσης αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τῆς, συμπράττοντος και τοῦ καταλλήλου περιβάλλοντος, ἐν ἀρχῇ μὲν και ἐλαχίστων

* Γνωστὸν ὅτι ὁ μέγας ποιητὴς Γκαίτε ἠνέπισθ και ἐκ τῶν μεγαλειτέρων φυσιοδίφων και φυσιολόγων τοῦ αἰῶνός του.

μορίων ἀνθρακος και ὀξυγόνου και ἀζώτου και ὕδρογόνου ἐσχηματίσθησαν τὰ ἀπλούστερα τῶν ὄντων, οἷον αἱ μονάδες και τὰ ἐγγυματογενῆ ζωύφια και τὰ κύτταρα τῶν φυτῶν, ἐξ αὐτῶν δὲ τῇ συμπράξει τοῦ περιβάλλοντος και ποικίλων ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν ἐσχηματίσθησαν τὰ σχετικῶς τελειότερα φυτόζωα, οἱ μύκητες, οἱ σκώληκες κ.τ.τ. και ἐξ αὐτῶν ἄλλα τελειότερα φυτὰ, ἐρπετὰ και ζῶα, μέχρι οὗ κατέληξαν εἰς τὴν νῦν κορινίδα τῆς Δημιουργίας, τὸν ἀνθρώπον; τοῦθ' ὀπερ ἄλλως κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, οὐδὲως μείοι τὸν ὀφειλόμενον ἀπειροστον θαυμασμὸν και τὸ σέβας πρὸς τὸν δυνηθέντα να ἐμφυσῆσει τοιαύτην πλαστικὴν και παραγωγικὴν δυνάμιν εἰς τὴν μέχρι τῆς δεδομένης ἐκεῖνης στιγμῆς ἀδρανούσαν ὕλην.

Διατὶ δὲ να θεωρηται τόσῳ δύσκολος και τόσῳ ἀπίθανος ὁ τρόπος οὗτος τῆς παραγωγῆς και ἀναπαραγωγῆς τῶν ὄντων, ἀφοῦ καθ' ἐκάστην και πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἔχομεν προσόμοια φαινόμενα. τὰ τῆς ἀναπτύξεως και ἐξελίξεως τῶν φυτικῶν και ζωικῶν ἐμβρύων; Τί τὸ μᾶλλον θαυμαστόν; τί τὸ μᾶλλον προσομοιοζόν αὐτῇ, ἐν μικρῶ βεβαίως, παρὰ τὰ φαινόμενα και τοὺς αἰωνίους νόμους τῆς ἐμβρυολογίας, τῆς ἐμβρυοτεχνίας, κάλλιον εἶπειν; Τί εἶνε τὸ ἐμβρυον ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἀρχῇ και ὑποστάσει; οὐδὲν ἕτερον εἰμὴ κύτταρον τι ἐλάχιστον, μικροσκοπικόν, ἐκ μορίων λευκώματος ἀποτελούμενον, ὀηλαδὴ μορίων ἀνθρακος και ὀξυγόνου και ὕδρογόνου: τί δ' ἀπογίνεται τοῦτο ἐντὸς τῆς 1ης, 2ας, 3ης ἡμέρας, τῆς 1ης ἐβδομάδος, σχίζεται, πολλαπλασιάζεται ἐκατομμυριακῶς ἐφ' ἑαυτὸ, μετασχηματιζόμενον εἰς πλῆθὺν ἄλλων διαφόρων και ἀνομοίων κυττάρων, νευρικῶν, ὀστεογόνων, μυϊκῶν, αἱμοσφαιρικῶν κτλ. ἄχρι οὗ μετα παρέλευσιν τοῦ ὀρισμένου χρονικοῦ διαστήματος τῆς κυήσεως, και ἐν μέσῳ τοῦ καταλλήλου ἐκάστοτε περιβάλλοντος (θερμὸς ἀήρ δια τὰ ἐντομα, θάλασσα δια τοὺς ἰχθῦς, ἡ μήτρα δια τὰ ζῶα, τὸ ὄν δια τὰ πτηνὰ κ.ο.κ.ε.) ἐξέλθῃ εἰς φῶς ὄν τι, χρυσάλλις, βάτραχος, ἰχθύς, ἐλέφας ἢ ἀνθρώπος τέλος, ζῶν και κινούμενον, τελειον δὲ, τελειότατον ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ του, και τὸ ὀποῖον πᾶς τις μὴ ἔχων ἰδέαν τῆς συντελεσθείσης παραγωγικῆς και μεταποιητικῆς ἐργασίας, ἀδυνατεῖ να πιστεύσῃ ὅτι παρεσκευάσθη και ἐξεῖλιθῇ ἐκ τοῦ μηδενὸς σχεδὸν και ἐν ἐλαχίστῳ χρονικῶ διαστήματι ἐκ τινων μορίων ἀνθρακος, ἀζώτου, ὀξυγόνου και ὕδρο-

“Αρα μόνος ο Θεός ἠδυνήθη νὰ τὰ δημιουργήσῃ!

Ἄλλὰ, ὅπως ἡ ὕλική φύσις μᾶς ἐπιδεικνύει ἀναρίθμητον πλῆθος διαφόρων ὀργανισμῶν, πεποικισμένων ὑπὸ διαφόρων βαθμίδων ἀναπτύξεως, οὕτω δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν καὶ τὸν κόσμον τῶν πνευμάτων τούτων, ἀπαρτιζόμενον ὑπὸ πλῆθος ὄντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων βεβαίως θὰ ὑπάρχωσι καὶ τινὰ ὅπως ἐλεύθερα καὶ μὴ συνδεδεμένα δι’ οὐδενὸς θεσμοῦ μετὰ τῆς ὕλης, διατεθειμένα δὲ ἐν σειρᾷ προσοδεύουσης τελειότητος, καὶ κατέχοντα ἰδιότητος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὑψηλάς, καὶ συνεπῶς πλησιάζοντα ὄλον ἐν περισσώτερον πρὸς τὸ ὑπέρτατον πνεῦμα

γόνου, ὕλης δηλαδὴ ἀπλῆς, ἀνοργάνου καὶ ἀδρανούς καθ’ ἑαυτήν, ἀφθόνως δὲ πανταχοῦ διακεχυμένης. Τοῦτ’ αὐτὸ δὲν συμβαίνει καὶ διὰ τὰ φυτὰ; Πόθεν γεννῶνται πᾶν φυτὸν; ἐκ μικροσκοπικωτάτου ἐμβρύου, εὐρισκόμενον ἐν τῇ μονῇ ἢ διπλῇ κοτυληδόνι τοῦ καρποῦ, ὑφισταμένου τὴν ἐπίδρασιν τοῦ καταλλήλου πρὸς γονιμοποίησιν περιβάλλοντος, ὑγρασίας δηλαδὴ καὶ θερμότητος ἢ αὐτῆ ἀκριβῶς ἐξελίξει.

Ὅ,τι λοιπὸν συνέβη καὶ συμβαίνει πρὸ ἀμνημονούτων αἰώνων καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, διατὶ νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι συνέβη καὶ ἐν ἀρχῇ, πρὸ πάσης ὑπάρξεως παντὸς φυτοῦ καὶ ζώου, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν εἰδικῶν τότε περιστάσεων καὶ συνυγιῶν; ἄλλὰ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ὑπερτάτη Δημιουργικὴ αὐτῆ Δύναμις, ἣν ὠνόμασαν καὶ ὀνομάζουσι Θεόν, Σαβασθ, Ἰεχωβά, Ἄλλαχ ἢ Βράμαν ἢ Βούδαν ἢ ὅπως ἄλλως, ἔσχε ἡμέραν τινὰ τὴν ἰδιοτροπίαν, ἐν ἧν εὐρισκόμεν, φαίνεται, καὶ ἀγνωστὰ πῶς νὰ διασκευάσῃ τὸ καταλαβὸν αὐτὴν ἄγγλικὸν spireen, ν’ ἀνασκευαθῆ, κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν, καὶ νὰ φιλοτεχνήσῃ σωρείαν πλαγγόνων ὑπὸ ποικίλας καὶ διαφόρους μορφάς;

Ἡμεῖς ἀνεπιφυλάκτως καὶ ἐν πλήρει πεποιθήσει παραδεχόμεθα τὴν ὑπὸ ὑπερτέρας τινὸς ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν Δυνάμεως δημιουργίαν τῶν τε ὑπαρξάντων καὶ ὑπαρχόντων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς ὄντων· πολὺ πλεον ὅμως λογικῆν καὶ εὐπαράδεκτον νομίζομεν τὴν τοῦ Darwin καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ θεωρίαν, παρὰ τὴν τοῦ συγγραφέως καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶ καθ’ ἡμᾶς, ἄλλως τε, πολὺ μᾶλλον ἀναδεικνύεται τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ ἀπειρομέγεθος τῆς σοφίας τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ Βουληθέντος καὶ Δυνηθέντος νὰ ἐμφυσῆσθῇ εἰς τὴν ἀδρανῆ ὕλην τοιαύτην αὐτόματον οὕτως εἰπεῖν παραγωγικὴν δύναμιν, παρὰ ἂν φαντασθῶμεν αὐτὸν σοφώτατον μὲν καὶ ἐπιτηδεύτατον κατασκευαστὴν προτύπων καὶ πλαγγόνων, ἀλλὰ πάντοτε ἀπλοῦν ἐργάτην προτυποποιεῖου, ἐνῶ ἐν τῇ ἀπειροδυναμίᾳ καὶ τῇ ἀπειρῷ αὐτοῦ Σοφίᾳ, ἡδύνατο, καὶ ἠδυνήθη πράγματι, νὰ ἐμφυσῆσθῇ καὶ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν ὕλην τὴν δύναμιν νὰ καταρτίσῃ καὶ συμπῆξῃ καθ’ ὀρισμένον ἐκ τῶν προτέρων ὑπ’ αὐτοῦ τρόπον καὶ χρόνον, τοὺς πρώτους ἀρχικούς καὶ ἀπλουστερούς τύπους, οἵτινες κατόπιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τότε πολὺ διαφόρου παρὰ τὴν σημερινὴν ἀτμοσφαιρας, κατὰ τὰ διδάγματα τῆς γεωλογικῆς καὶ ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐκάστοτε διαφόρου περιβάλλοντος μετασχηματίσθησαν διαδοχικῶς, ἐπὶ τῇ παρελεύσει ἐκατοντάδων αἰώνων, εἰς τὰ ὑπάρξαντα καὶ ὑπάρχοντα νῦν εἶδη φυτῶν καὶ ζώων, δυνάμει τῶν θαυμασίων καὶ προδιαγραφέντων, βεβαίως, ὑπὸ τῆς αὐτῆς Δημιουργοῦ Δυνάμεως, νόμων τῆς ἐξελίξεως. Σ. Μ.

τὸ βασιλεῦον ἐπὶ τοῦ ἀπειραρίθμου πλῆθους αὐτῶν, ὅπως καὶ ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ Σύμπαντος.

Ὅποιον δὲ ἔκτακτον εὐτυχίαν θ’ ἀπολαμβάνωσι βεβαίως τὰ ὄντα ταῦτα τότε, ὅταν, ἀπηλλαγμένα παντὸς ὕλικου θεσμοῦ, καὶ εἰς τὸ ὕψος τοιαύτης τελειοποιήσεως, θὰ δύνανται νὰ διαθέτωσι κατὰ βούλησιν τὸ ἄπειρον διάστημα καὶ τὸν χρόνον καὶ ν’ ἀπολαμβάνωσιν ἐλευθέρως τὰ ποικίλα θαυμάσια ὄλων τῶν οὐρανίων σφαιρῶν, αἵτινες ἀπαρτιζοῦσι τὴν ἀπειρίαν τοῦ Σύμπαντος! Πόσον αἱ ἀσθενεῖς ἡθικαὶ ἰδιότητες τῆς γῆρας μᾶς ὑπάρξεως, θὰ εἶνε κατώτεροι τοῦ μεγεθους τῆς ἀντιλήψεως, τῆς ἐκτεταμένης γνώσεως τῆς ἀγνότητος καὶ ἐνεργητικότητος τῶν αἰσθημάτων καὶ διαθέσεων, τὰς ὁποίας τὰ ἀνώτερα αὐτὰ πνεύματα ἀποκτῶσι βεβαίως καὶ ἐπαυξάνουσιν ἀδιαλείπτως ἐν τῇ πάντοτε νέᾳ, πάντοτε ἀνεξαντλήτῳ ἐκτιμῆσει ὀλοκλήρου τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς ἀπειροῦ δημιουργίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀπόλαυσις τίς ἔχει δοθῆ, τόσῳ τελειότερα, ὅσῳ αὐτὰ τὰ ἴδια ἔχουσι φθάσει εἰς ὑψηλότερον βαθμὸν τελειότητος! Ὅποιον ἀξιολάτρευτον ἰδεῖν πρέπει νὰ σχηματίσωμεν περὶ τῆς φωτεινοτάτης αὐτῆς καταστάσεως, καθ’ ἣν τὸ πᾶν εἶνε πνεῦμα, ἀλήθεια, γνώσις καὶ ἔρως, καὶ καθ’ ἣν ἡ Δημιουργία, ἀποκαλύπτουσα τὰ μυστήριά της, θὰ παρουσιάσῃ ὅλα αὐτῆς τὰ ἀπόκρυφα, τὸν ἄπειρον πλοῦτόν της, ὅλα τὰ μεγαλεῖά της, ὀλοκλήρου τὴν ὑπερτάτην αὐτῆς τελειότητα!

ΘΕΟΣ Ο ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ

Καὶ τοι ἔθεσα ὡς κανὸν τοῦ παρόντος μελετήματος τὸ ν’ ἀπέχω πάσης ἐξετάσεως φιλοσοφικῆς ἢ θρησκευτικῆς, ἐξω τῶν φυσικῶν φαινομένων, τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης παραδεδομένων, δὲν δύνωμαι ὅμως ν’ ἀποσιωπήσω τὴν μεγάλην αὐτῆν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως Θεοῦ, τὴν ὁποίαν πάντες οἱ φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι ἀνεῦρον ἐν τῇ γενικῇ ὁμοφωνίᾳ πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς, τοῦ νὰ πιστεύωσιν εἰς τὴν ὑπαρξίν Του. Καὶ πράγματι, εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς, μεταξὺ τῶν μᾶλλον πεποικισμένων ἐθνῶν ὄλων τῶν αἰώνων, ὅπως καὶ μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἀγρίων καὶ ἀπομεμονωμένων φυλῶν, ὑφίσταται πεποίθησις γενικωτάτη καὶ ἀκράδαντος περὶ τῆς ὑπάρξεως δυνάμεως τινος, ὑπερτέρας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ὕλης. Ἡ γενικὴ αὕτη ὁμοφωνία, αὐτομάτως παρουσιάζομένη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ, βεβαίως θὰ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς πραγματικωτάτης αἰτίας. Ἄλλὰ, ποῖον θὰ ἦτο τὸ αἷτιον τοῦτο, ἂν ἡ ὕλική φύσις ἦτο τὸ μόνον αἷτιον τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀργανισμοῦ; Ἄδύνατον θὰ ἦτο, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, νὰ τῇ ἐδόδον λόγον ὑπάρξεως, ἀφ’ οὗ τ’ ἀποτελέσματά της εἶναι ψευδῆ καὶ ἀκριβῶς ἀντίθετα τοῦ ὅ,τι

ὄφειλον νὰ εἶναι τότε, δηλαδὴ, ἡ ἄρνησις καὶ ἡ ἄγνοια εἰσδήποτε αὐλοῦ ἀρχῆς. Ἄρα αἷτιον τῆς γενικῆς ταύτης ὁμοφωνίας περὶ ὑπάρξεως θείας τινὸς δυνάμειος δὲν δύναται νὰ ἐξευρεθῇ ἄλλο, εἰμὴ αὐτῆ ἡ ὑπάρξις τῆς δυνάμεως ταύτης.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω γραφέντα, νομίζομεν, εἶναι ἐπαρκῆ, ἵνα ἀποδείξωσιν ὅτι φωτιζόμενοι ὑπὸ τῆς δαδὸς τῆς ἐπιστήμης, ἤλθομεν εἰς σημεῖον νὰ βροντοφωνήσωμεν τὴν ὑπαρξίν ἐνός Θεοῦ ἀπειροῦ ἐν δυνάμει, ἐν σοφίᾳ καὶ διαρκείᾳ, ὅστις καὶ εἶνε ὁ ὑπέρτατος Δημιουργὸς τοῦ Παντός!

Μὴ ζητήσωμεν ποτὲ νὰ γνωρίσωμεν οὔτε πῶς, οὔτε ποῦ εὐρίσκεται Οὗτος, διότι ἡ ἀναζήτησις αὕτη εἶνε ἀνωτέρα τῶν περιορισμένων πνευματικῶν μᾶς δυνάμεων· ἀπορρίψωμεν ἐνεργητικώτατα πᾶσαν σκέψιν δυναμένην νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ πάθη μᾶς· ἄς Τὸν θαυμάζωμεν καὶ ἄς Τὸν λατρεύωμεν ἐν τοῖς ἔργοις του, καὶ διὰ τῆς ἀποσιώσεώς μας πρὸς πᾶν ὄρατον, δίκαιον καὶ καλόν, ἄς γείνωμεν ἄξιοι τῆς θέσεως τὴν ὁποία μᾶς ἐδώρησεν ἐν τῷ Σύμπαντι, τοποθετῶν ἡμᾶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γῆρας δημιουργίας! Οὗτος εἶνε ὁ προορισμός, τὸν ὁποῖον ὄρισε δι’ ἡμᾶς ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔχομεν διακεκριμένην τὴν ἀτομικότητά μας, ὅπως καὶ ἐν τῷ ὕλικῳ· καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, καθ’ ἣν αἱ δύο ἀρχαί, αἱ ἐν καιρῷ τῆς ζωῆς συνηνωμέναι ἐν ἡμῖν διὰ δεσμοῦ τόσῳ ἰσχυροῦ, ἂν καὶ ἐκάστη ἀνήκῃ εἰς κόσμον ὅπως διάφορον, θ’ ἀποχωρισθῶσιν ἢ μία τῆς ἄλλης, ἄς ἐγκαταλείψωμεν ἀπόθως τὸ μὲν σῶμά μας εἰς τὴν γῆν, τὴν δὲ ψυχὴν μας, ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον πλέον, εἰς τὸ πεπρωμένον, τὸ ὁποῖον τὴν ἀναμένει, κατὰ θεῖαν βούλησιν ἐν τῷ ἀπείρῳ τοῦ χρόνου, ἐν τῷ διαστήματι τοῦ Σύμπαντος.

(Ἐπεταί συνέχεια)

ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΑΜΦΙΠΟΛΙΝ

Ὅτε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, μεταβάς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἀμφίπολιν κειμένου χωρίου Γενί-Κιόι (Νεσχῶρι), κατέβαινον τὴν πρὸς τὸν Στρυμόνα κατωφερῆ τοῦ Βερτίσκου πλευρὰν καὶ ἐβλεπον μακρόθεν τοὺς θερούς ἐθα ποτὲ ὁ Βρασιδαῖς καταβάς ἀπὸ τοῦ Κερουλίου καὶ διαβάς τὸν ποταμὸν συνεκρούσθη πρὸς τὸν Κλέωνα, πλησίον δ’ αὐτῶν ὑψόμενον τὸν λόφον τῆς Ἀμφιπόλεως, ἀνεμνήσθη τῆς μακρᾶς καὶ ἐνδόξου ἱστορίας τῆς πόλεως ταύτης, καὶ ἤλθον εἰς τὸν νοῦν μου οἱ ἀγῶνες οὗ διεξήγαγον οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῶν κατοικούντων τὰ μέρη ταῦτα Ἠδωνῶν πρὸς κατάληψιν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἧς τὴν ἔκτακτον σημασίαν καὶ σπουδαιότητα ὑπὸ ἐποψίν στρατη-

γικὴν καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ ἐποψίν συγκοινωνίας ἐγκαίρως εἶχε κατανοήσει ὁ ὀξυδερκής καὶ μεγαλοπράγμων τῶν Ἀθηναίων δῆμος· ἐνεθυμήθη τὸν γενναῖον Βρασιδᾶν πεσόντα ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μάχῃ, ὃν οἱ Ἀμφιπολίται φίλα φρονούντες τοῖς Λακεδαιμονίοις μεγαλοπρεπῶς ἐντὸς τῆς πόλεως αὐτῶν ἐθαψαν καὶ ὡς ἥρωα καὶ ἡμίθεον ἐτίμων· ἀνεμνήσθη τῶν Μακεδονικῶν χρόνων, καθ’ οὓς ἡ Ἀμφίπολις ἐγένετο τὸ μῆλον τῆς ἐριδος καὶ ὀφρμῆ μακροῦ καὶ δαπανηροῦ πολέμου μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Φιλίππου. Τῆς μακρᾶς καὶ ἐνδόξου ἱστορίας τῆς πόλεως ταύτης ἤλπιζον ἀρκετὰ μνημεῖα νὰ εὕρω· τοῦ περικαλλοῦς ναοῦ τῆς Ταυροπόλου Ἀρτεμίδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Στρυμόνος ἐφανταζόμεν ὅτι ἡδυνόμην λείψανά τινὰ νὰ ἴδω, διότι ἄγνωσθ διὰ τίνα λόγον δὲν ἤθελον νὰ θεωρήσω ἀληθῆ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν ἐπισκεφθέντων ἄλλοτε τὰ μέρη ταῦτα, ὅτι οὐδὲν σχεδὸν ἀπομένει λείψανον προγονικῆς εὐκλείας.

Μετὰ τινος ἀνυπομονησίας, λίαν φυσικῆς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, διέρχεται τὸν Στρυμόνα διὰ πορθμείου ἔχων συνοδοιπόρον τὸν καλὸν κάγαθὸν ἱερέα τοῦ κάτω Κρουσῶδου, ὅστις χρηματίσας ἄλλοτε ἐφημέριος ἐν Γενί-Κιόι, ἐγίνωσκε καλῶς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, καὶ μετὰ τινὰ βήματα ἰδοῦ εὐρισκόμεθα ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἀμφιπόλεως ἐδάφους.

Ἐνδεκα μόνον οἰκίαι κατοικοῦμεναι ὑπὸ Ἑλλήνων ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἀλιείαν καὶ γεωργίαν ἀποτελοῦσι τὸ χωρίον Γενί-Κιόι κείμενον εἰς μίαν γωνίαν τῆς μεγάλης ἐκτάσεως ἣν ἄλλοτε κατεῖχεν ἡ Ἀμφίπολις.

Ἡ πολιτεία μας ἦτο πολὺ μεγάλη ἕνα καιρὸν, μοὶ λέγει ὁ καλύτερος καὶ εὐπορώτερος τοῦ χωρίου, εἰς οὗ τὴν οἰκίαν με ὠδήγησεν ὁ ἱερεὺς, καὶ ὅστις, ἐὰν ἀποφασίσῃ νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ χωρίου, θὰ διαλυθῇ ἀφεύκτως ὁ μικρὸς οὗτος συνοικισμὸς καὶ οὕτω θὰ ἐκλίπῃ καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος μαρτυροῦν ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ἐνταῦθα ἀμάρζουσα πόλις.

Ἐχάρην πολὺ βλέπων ὅτι ὁ καλὸς χωρικός ἔχει ἐπίγνωσιν τῆς ἱστορικῆς ἀξίας τοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον πατεῖ.

Καὶ ὅμως τῶρα πῶς κατηντήσαμεν, ἐξακολουθεῖ, δὲν ἔχομεν δέκα λίρας νὰ πληρώσωμεν τὸν διδάσκαλόν μας.

Καὶ μοὶ δεικνύει τὸν τότε καταφθάσαντα διδάσκαλον τοῦ χωρίου, ὅστις με τὴν πενιχρὰν τῶν χωρικῶν ἐνδυμασίαν, πλέων εἰς τὸν ἰδρωτὰ καὶ ἠλιοκαῆς, ἐπαρουσίαζε τῇ ἀληθείᾳ πρωτοφανῆ διδασκαλικὸν τύπον· καὶ μ’ ὅλα ταῦτα εἶχε ὑπὲρ ἐαυτοῦ ἰσχυροῦς λόγους δικαιολογούντας τὴν τοιαύτην κατάστασίν του ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τραπῆ ἐκ τοῦ δεκαλίρου ἐκείνου διδασκαλικοῦ μισθοῦ του.

Ἀνυπομονῶν νὰ ἴδω τὰς σφριζόμενας ἀρχαιοτήτας, παρεκάλεσα ἀμφοτέρους (τὸν τε συνοδοι-

πόρον μου (σέρρα και τὸν διδάσκαλον) νὰ μὲ ὀδηγήσωσιν εἰς τὸ μέρος ἔνθα αὐταὶ φυλάσσονται καὶ πάραυτα μετέβημεν εἰς τὸν ναόν.

1) Πλάξ ἐπιτυμβία μικροῦ μεγέθους μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων καὶ ἐπιγραφῆς α' Ἀρτεμίδωρος Ἀντιγένης Ἀντιγένης Ἀρτεμίδωρου ἥρωες χαίρετε», ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τοῦ ναοῦ τοίχῳ ἐντετυχισμένη.

2) Τεμάχιον ἐπιστολίου φέρον ἀνάγλυφον ἀνθίμιον ἐν τῷ τοῦ ναοῦ δαπέδῳ.

3) Τεμάχιά τινα κιώνων καὶ λίθων ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ναοῦ.

Ἴδου αἱ μόναι σωζόμεναι ἀρχαιότητες ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ.

Εἰς ἀπόστασιν δὲ ἀρκετῶν μέτρων ἀπὸ τοῦ χωρίου ἴσταται πύργος, οὗ αἱ πλευραὶ σώζονται ἐν καλῇ ὁπωσδήποτε καταστάσει, βυζαντινῆς ἐποχῆς, τῶν χρόνων τῶν Παλαιολόγων, ὡς φαίνεται ἐκ τινος πλακὸς ἐνεπιγράφου κειμένης πρὸ τοῦ πύργου καὶ καταπεσοῦσης ἀπ' αὐτοῦ πρὸ τινῶν ἐτῶν.

Ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ χωρίου εὐχαριστημένος μὲν ἐκ τῆς προθυμίας καὶ περιποιήσεως, ἣν εὔρον ἐκεῖ, ἀλλὰ μετὰ τινος ἀπογοητεύσεως, ὅτι ὅλως ἀλλοίω εἶδον τὰ πράγματα ἢ ὡς ἐφάνταζόμην.

Ἐν Σέρρασι τῇ 16 Ἰουλίου 1903

Ν. Δ. ΒΑΣΙΛΕΥΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Βασιλεὺς καὶ μαθηταί.

Αἱ Γερμανικαὶ ἐφημερίδες ἀναγράφουσι τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον ὅπερ συνέβη μετὰ τοῦ Βασιλεῦς τῆς Δανίας Χριστιανοῦ καὶ τεσσάρων μαθητῶν. Τοὺς μαθητὰς τούτους ὁ διδάσκαλός των, ἄγνωστον διατὶ, τοὺς ἔδερε καθ' ἑκάστην δι' ἑνὸς σφύματος χαλυβδίνου, μέχρις οὗ ἀπαυδῆσαντες οὗτοι ἔγραψαν εἰς τὸν Βασιλέα ἐπιστολὴν διὰ τῆς ὁποίας ἐξέφραζον τὸ παράπονόν των, καὶ συγχρόνως τὴν ἀπειλήν των διὰ τὸν διδάσκαλον, ὅτι, ἂν δὲν ἔπαυε νὰ τοὺς κτυπᾷ θὰ ἀνταπεδίδον ἴσως τὰ ἴσα. Ὁ Βασιλεὺς ἄμα ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τῶν μαθητῶν, ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐπληροφόρηθη περὶ τῶν γραφομένων, ἅτινα ἦσαν πράγματι ἀληθῆ. Ὁ Βασιλεὺς τότε ἔπαυσε τὸν ἄγριον διδάσκαλον καὶ προσέφερεν ὡς δῶρον εἰς τὰ παιδία γλυκίσματα.

Ἁ πλῆθυσμός τῆς Κίνας.

Ἁγγλικὴ ἐφημερίς ἀναγράφει τὰς ἐξῆς πληροφορίας περὶ τοῦ αὐξάνοντος σινικῆς πληθυσμοῦ. Ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς Κίνας ἀνέρχεται εἰς 426

ἑκατομμύρια ψυχῶν, συμπεριλαμβανομένων 8½ ἑκατομ. ψυχῶν τῆς Μιντσουρίας, 2½ τῆς Μογγολίας, 6,130000 τοῦ Θιβέτ καὶ 1,200,000 τοῦ σινικῆς Τουρκεστάν. Τὸ Σάν Τούγκ ἀριθμεῖ 38,437,000 ψυχῶν, καὶ ἀποτελεῖ σινικὴν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ ὁ πληθυσμὸς εἶναι πυκνότερος. Τὸ Κιάγκ Σου, ὅπου εὐρίσκεται ἡ Σαγκάη, ἔχει πληθυσμὸν 21,398,235 ἀνθρώπων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ, δύναται τις νὰ παραβάλλῃ τὸ Σαγκάη ἔχον 50 κατοίκους κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν. Τὸ Φου·Κιὲν καὶ Γιοῦ Κιὲν πρὸς τὴν Γαλλίαν. Τὸ Γου·Νὰς πρὸς τὴν Ρουμανίαν.

Λαιμητόμος τῶν ζώων.

Ἐν τῇ πόλει Γόθεμβουργ τῆς Σουηδίας ἡ ἑταιρία τῆς προστασίας τῶν ζώων ἔστησε λαιμητόμον εἰς τὴν ἀγοράν, ἥτις χρησιμεύει εἰς ἀποκεφάλισιν τῶν ὀρνίθων ἢ τῶν κονίκλων. Τοῦτο ἐξ εὐσπλαγχνίας πρὸς τὰ πτηνὰ ταῦτα καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σκληροῦ τρόπου τῆς σφαγῆς ἢ τοῦ στραγγαλισμοῦ αὐτῶν.

Σκύλος σωτήρ.

Ὁ Ρέξ, μέγας σκύλος τῆς Νέας Γῆς, ἀνήκων εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ξενοδοχείου ἀμερικανικῆς τινος πόλεως, ἐκοιμᾶτο μακαρίως καὶ ὄκηρως πλησίον τῆς παραλίας, ὅτε αἰφνης ἀνορθώσας τὴν κεφαλὴν ἐκ τοῦ κρότου τῆς πτώσεως ἑνὸς παιδίου εἰς τὴν θάλασσαν, ὤρμησε δι' ἑνὸς ἄλματος εἰς τὸ ὕδωρ ἵνα σώσῃ τὸ παιδίον. Ἦτο μικρὰ τετραεὶς κοράσις, ἡ ὁποία ἐπροχώρησε πέραν τοῦ θρόνου εἰς μίαν ἀποβάθραν, ἔκυψε νὰ ἴδῃ τὰ ὄψαρια, ἀπώλεσε τὴν ἰσορροπίαν καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ γενναῖος σκύλος ὤρμησε πρὸς τὸ κοράσιον, τὸ ἤρπασεν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος καὶ τὸ ἔσυρε πρὸς τὴν ἀκτὴν. Εἶχεν ὅμως ἐναντίον του τὸ ρεύμα καὶ ἐδοκίμαζε δυσκολίαν ἔκτακτον, μόλις καὶ μετὰ βίας προχωρῶν. Εἰς τῶν θεατῶν τῆς σκηνῆς ἐρρίφθη τότε εἰς μίαν λέμβον καὶ ἔσπευσεν εἰς βοήθειάν του. Ὅταν ἔφθασε πλησίον, τὸ παιδίον ἦτο ἤδη ἀναίσθητον, ὁ δὲ σκύλος ἐντελῶς ἐξηντλημένος. Ἀνέσυρε τότε καὶ τὸ ζῶον καὶ τὸ παιδίον καὶ τὰ ἔφερεν εἰς τὴν ξηρὰν. Ἡ μικρὰ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν διὰ τῶν ἰατρικῶν βοθητῶν, ὁ δὲ σκύλος, ἀφοῦ ἐδέχθη πολλὰς θωπείας καὶ συγχαρητήρια, ἐπανῆλθε καὶ ἐξηπλώθη πάλιν μετριοφρόνως εἰς τὴν θέσιν του, ἵνα ἐπαναλάβῃ τὸν διακοπέντα ὕπνον του. Ὁ πατὴρ τοῦ σωθέντος παιδίου δὲν ἀφῆκεν ἄνευ ἀμοιβῆς τὴν ὥραιαν αὐτὴν πράξιν τοῦ σκύλου. Ὁ Ρέξ φορεῖ τώρα ἐν μεγαλοπρεπῆς περιλαίμιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναγράφεται ἡ ἱστορία τοῦ γενναίου κατορθώματός του.